

Date: 21stDecember-2024

BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISHNING NEYROPEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Axtamova Dilnoza Murodillayevna
Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalarni nutqini rivojlantirishda neyropedagogik yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilingan. Nutq rivojlanishi bilan bog‘liq asosiy omillar, bolalarning individual xususiyatlari va miyaning rivojlanish bosqichlariga asoslangan yondashuvlar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, neyropedagogikaning asosiy tamoyillari va usullari orqali bolalar nutqini rivojlantirish samaradorligini oshirish yo‘llari o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari ushbu sohada innovatsion yondashuvlarni qo‘llash imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so‘zlar: neyropedagogika, nutq rivojlanishi, miyaning rivojlanishi, individual yondashuv, ta‘lim usullari, bolalar nutqi.

Kirish

Nutq insonning eng muhim kommunikatsiya vositalaridan biri bo‘lib, uning rivojlanishi bolalar ta‘limi va ijtimoiylashuvi jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, nutq rivojlanishi miyaning neyrobiologik rivojlanishiga chambarchas bog‘liq. Zamonaviy neyropedagogika ushbu jarayonlarni ilmiy asosda o‘rganib, ta‘lim va tarbiya jarayonida miyaning tabiiy imkoniyatlarini samarali ishlatish usullarini taklif etadi.

Bolalar nutqining rivojlanishi nafaqat biologik, balki ijtimoiy va psixologik omillarga ham bog‘liq. Bu esa ta‘lim jarayonida individual yondashuvni talab qiladi. Neyropedagogikaning asosiy maqsadi — har bir bolaning o‘ziga xos imkoniyatlarini hisobga olib, ularning nutqini rivojlantirishga yo‘naltirilgan samarali metodlarni ishlab chiqishdir. Ushbu maqolada bolalar nutqini rivojlantirishda neyropedagogikaning imkoniyatlari va uning amaliy ahamiyati yoritiladi.

Asosiy qism

Neyropedagogikaning mohiyati va ahamiyati

Neyropedagogika — bu ta‘lim va tarbiyada neyrobiologiya va pedagogikaning integratsiyasiga asoslangan yangi yo‘nalishdir. U bolalarning miyasidagi neyron tarmoqlarning shakllanish va rivojlanish jarayonlarini hisobga olgan holda ta‘lim dasturlarini ishlab chiqishni taklif etadi. Neyropedagogik yondashuv nutq rivojlanishini quyidagi jihatlarida qo‘llab-quvvatlaydi:

1. **Individuallik:** Har bir bolaning rivojlanish darajasini va miyaning funksional xususiyatlarini hisobga olish.
2. **Integrativ yondashuv:** Nutq rivojlanishini har tomonlama — eshitish, ko‘rish, hissiyot va motorik faollik orqali rivojlantirish.
3. **Bosqichma-bosqich rivojlanish:** Bolalarning yoshiga mos bosqichlarni e‘tiborga olish.

Date: 21stDecember-2024

Nutq rivojlanishiga ta'sir qiluvchi neyrobiologik omillar

Bolalarning nutqini shakllantirishda miyaning chap yarim sharidagi Broka va Vernike zonalarining faoliyati muhim rol o'ynaydi. Ushbu zonalarining rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan omillar quyidagilardir:

- **Genetik omillar:** Nutq qobiliyatining rivojlanishi ba'zan genetik omillarga bog'liq.
- **Tashqi muhit ta'siri:** Oilaviy muhit, tilga oid muhit va o'yinlar.
- **Yoshga xos xususiyatlar:** Bola miyasi erta yoshda o'zining eng yuqori moslashuvchanlik darajasiga ega bo'ladi.

Nutqni rivojlantirishda qo'llaniladigan neyropedagogik usullar

Neyropedagogik yondashuvda quyidagi usullar samarali deb topilgan:

1. **Multisensor yondashuv:** Turli hissiyotlarni jalb qiluvchi o'yinlar va mashqlar orqali bolalarning nutq faolligini oshirish.
2. **Kognitiv stimulyatsiya:** Mantiqiy o'yinlar va vazifalar orqali bolaning nutq qobiliyatini rivojlantirish.
3. **Tinglash va qayta hikoya qilish texnikasi:** Bolalarning eshitish va qayta aytish qobiliyatlarini rivojlantirish uchun audiomateriallardan foydalanish.
4. **Interaktiv metodlar:** Guruhda ishlash va dialoglar orqali nutqni rag'batlantirish.

Neyropedagogikaning ta'lim jarayoniga qo'shgan hissasi

Neyropedagogika ta'lim jarayonida quyidagi natijalarni beradi:

- Ta'lim dasturlarining samaradorligini oshirish.
- Bolalarda o'z-o'zini anglash va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish.
- Nutq bilan bog'liq buzilishlarni oldini olish va davolash.

Xulosa

Bolalarning nutqini rivojlantirishda neyropedagogik yondashuv zamonaviy ta'lim tizimi uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv miyaning rivojlanish xususiyatlarini inobatga olib, har bir bolaning individualligini e'tiborga oladi. Neyropedagogikaning amaliyotda qo'llanilishi nafaqat nutq rivojlanishiga, balki bolalarning umumiy intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ta'lim tizimida ushbu yondashuvni keng joriy etish dolzarb vazifalardan biridir.

ADABIYOTLAR:

1. Akbarovna, I. S. (2024). O'QITUVCHINING KASBIY MALAKALARI. MASTERS, 2(8), 15-21.
2. Akbarovna, I. S. (2024). ЗНАЧЕНИЕ СРАВНИТЕЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(7), 14-20.
3. Akbarovna, I. S. (2024). ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ НАВЫКИ УЧИТЕЛЯ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(7), 7-13.
4. Akbarovna, I. S. (2024). PROFESSIONAL SKILLS OF THE TEACHER. WORLD OF SCIENCE, 7(8), 1-7.

Date: 21stDecember-2024

5. Akbarovna, I. S. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMDA Qiyosiy PEDAGOGIKANING AHAMIYATI. WORLD OF SCIENCE, 7(8), 8-13.
6. Akbarovna, I. S. (2024). SPORT O 'YINLARI REJASI ORQALI SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLAR. MASTERS, 2(5), 91-97.
7. Akbarovna, I. S. (2024). A HEALTHY FAMILY ENVIRONMENT AS A SOCIAL FACTOR IN PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 529-535.
8. Akbarovna, I. S. (2024). ЗДОРОВАЯ СЕМЕЙНАЯ СРЕДА КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ФАКТОР ПОДГОТОВКИ МОЛОДЕЖИ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ. MASTERS, 2(5), 98-104.
9. Ikromova, S. (2024). FORMS AND CONTENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 933-939.
10. Akbarovna, I. S. (2024). MASTERING THE BASICS OF PEDAGOGICAL SKILLS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 882-887.
11. Akbarovna, I. S. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ ЧЕРЕЗ ПЛАН СПОРТИВНЫХ ИГР. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 521-528.
12. Akbarovna, I. S. (2024). SPORTCHILAR FAOLIYATINI O'RGANISHNING UMUMIY PSIXOLOGIK USULLARI. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 536-543.
13. Akbarovna, I. S. (2024). PROCEDURE FOR CREATING PSYCHOLOGICAL TEST PROGRAMS. PEDAGOG, 7(6), 153-159.
14. Икромова, С. (2024). ФОРМЫ И СОДЕРЖАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 925-932.
15. Икромова, С. А. (2024). ОСВОЕНИЕ ОСНОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 894-899.
16. Икромова, С. А. (2024). ВАЖНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 906-911.
17. Икромова, С. А. (2023). O'SMIRLARDA DESTRUKTIV AXBOROTLARGA NISBATAN MAFKURAVIY IMMUNITET HOSIL VO'LISHINING O'ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI: Ikromova Sitora Akbarovna Osiyo xalqaro universiteti assistenti. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (10), 333-336.
18. Ikromova, S., & Ziyodullayeva, M. (2024). DEVIANT XULQ-ATVOR. Modern Science and Research, 3(11), 576-579.
19. Икромова, С., & Джумаева, Ф. (2024). ОРИЕНТИРЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ И В ДРУГИХ СТРАНАХ. Modern Science and Research, 3(11), 540-546.
20. Икромова, С. А. (2024). ОСНОВЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 47-53.

